

[ק"ט]

ב"ה יום ד' פרשה יתרו תרנ"ח לפ"ק.¹

אל כבוד הרב הגביר הגדול בתורה וי"א באמת כק"ש מו"ה אליעזר ליפמאן פרינז נ"י
יהי ד' אתו בכל מעשיו.
אחדשה"ט

הנה זה מקרוב נגמר אצלי עוד חבור קטן מחיבורי² (קטן הוא בכמות ורב הוא באיכות) ואמרתי לנפשי לשלוח אותו לכת"ר, לא בעבור מעות חלילה, כי מצער דמי כספו, אך בעבור שאני יודע את כת"ר כי מחבב תורה הוא וע"כ מצאתי לנפשי חובה לשלחו לכת"ר. ואני משער לנפשי שבוראי כת"ר יהנה הרבה ממנו כי יש בו דברים נחוצים הרבה מאד. גם שלחתי עוד אחד עבור ידידי הנכבד ר' אלי' בינימאויץ נר"ו,³ ועבור הבארוץ⁴ לא חפצתי לשלוח יען כי מצער הוא. וד' הטוב יברך את כת"ר ויצליחהו בכל מעשה ידיו כחפצו וכחפץ ידידו המברכו בכל טוב

ישראל מאיר הכהן

פה לוטה מכתב להר"ר אלי' בינימאויץ נר"ו
וימחול ע"י עושי רצונו לשלוח אליו.

[קכ]

המכתב שלפנינו בסידרת מכתבי ה"חפץ חיים" מיוחד בתוכנו ובמגמתו. שלא כמרבית המכתבים העוסקים בעניינים טכניים (הדפסה והפצה של ספריו ודרכי ניהולה של הישיבה), הרי במכתב אשר לפנינו מתייחס ה"חפץ חיים" להערה ותמיהה של רא"ל פרינץ. מדובר בלשון המחבר בשו"ע (או"ח סי' נ"ה סעיף י"ד): "מי שעומד אחרי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה". רא"ל פרינץ תמה על לשון הנקבה — ארבע — אשר נקטה כאן, המכוונת לד' אמות, בעוד שהיתה צריכה להינקט לשון זכר — ארבעה — המכוונת לטפחים! ואכן הח"ח הסכים עמו, וביאר לרא"ל פרינץ את תהליך השתלשלות הטעות

1 י"ז בשבט (9.2.1898).

2 הכוונה לחלקו השני של הספר "שם עולם", ורשה תרנ"ח (חלק א — שם תרנ"ג). החלק השני כולל שני נושאים מרכזיים: שער ההתחזקות וקונטרס: נפוצות ישראל.

3 ר' אלי' בינימאויץ הי' ממעריצי ה"חפץ חיים", וזה חיבבו והוקירו, כפי שעולה גם ממכתב קבג להלן, עיי"ש. אף למדנו מהמכתבים שהסופר הנ"ל היה בפרנקפורט במשך שבע שנים (תרנ"ח-תרס"ה), לכל הפחות, וידוע לנו שכבר היה שם בשנת תרנ"ז.

4 ראה לעיל, במכתב הקודם, הערה 5.

בנוסח השו"ע, אשר קרתה כתוצאה מפענוח לא נכון של האות: ד'! (אך תמוה שהגירסה המתוקנת לא נכנסה לנוסח השו"ע במהדורת המשנה ברורה). אגב כך נמצינו למדים על שימושו של "החפץ חיים" בדפוס הראשון של השו"ע, "שהדפיסו הב"י בעצמו".

¹הערות העוסקות

ב"ה יום ה' י"ט סיון תרנ"ח לפ"ק,¹

אל כבוד הרב הגביר הנכבד בעמו וגדול בתורה י"א באמת כק"ש מו"ה אלעזר² פרינו ני"ו יהי ד' אתו בכל מעשיו.

אחדש"ת

ע"ד אשר שאל כת"ר במה שאמרו בשו"ע סימן נ"ה אפילו אינו רחב ארבע,³ ברור הדבר כדברי כת"ר דהכוונה ארבעה טפחים, ורבותא הוא דאף דבעלמא קי"ל דפחות מד"ט לא חשיב כדאיתא בריש חלון⁴ וגם לענין מזוזה כמו שכתב כת"ר,⁵ אפ"ה לענין צירוף מהני חלון כזה, וט"ס הוא מה שכתב בשו"ע ארבע וצ"ל ארבעה. ויש אצלי שו"ע מדפוס ראשון שהדפיסו הב"י בעצמו⁶ וכתוב שם אפילו אינו רחב ד' וע"כ ברור שהטעות בא[ה] מיד המדפיס. ומדי בואי בדברים עם הוד מעלתו אמרתי להודיע לו שאני עומד עתה להביא לבית הדפוס החלק משנה ברורה שעל הלכות רש(ו)יות ועירובין ושאר הלכות עד הלכות פסח,⁷ ומאוד משתוקקים כמה אנשים שיצא בקרוב לאור כי בעבור שהיא הלכה חמורה מאוד א"א ללמוד אותה בלי ביאור מספיק, וגם גדולי זמנינו זרזוני ע"ד הלכה זו לבארה וב"ה בזכות רבים מבני ישראל נעזרתי בענין זה לפרשה ולבארה כיד ד' הטובה עלי, אכן מ"מ אני נבוכ מאוד בענין הדפסתו כי צריך להוציא עליו סך רב לערך שנים עשר מאות רז"כ כמו שחשבתי כעת כשהייתי בווארשא. ומלפנים לא היה קשה כ"כ להוציא המעות מהם,⁸ כי היו הימים טובים מאלה בפרנסה לישראל, ולא כן עתה. וכידוע גם אז היה דרכי אחר הדפסה ליסע בעצמי באיזה עיירות, ועתה זקנתי וכוחותי חלופים וגם אחוס על הזמן שיקר לי מאוד. וע"י משולחים בהדפסה הראשונה א"א בשום אופן לפדות סך רב כזה. וע"כ הוסכם אצלי שאם ימצא איש אשר ירצה לקחת חלק במצוה זו של הוצאה לאור בחלק שו"ע הזה אני מתרצה לזה. וע"כ אדרוש הוד

1 9.6.1898

- 2 האיות הנכון הוא: אליעזר, ושגגה יצאה מלפני השליט במכתבנו – וכן במכתבים הבאים.
- 3 רא"ל פרינץ, במשנה ברורה שלו, העביר קו ליד המלה ארבע, וכאן כתב לה"חפץ חיים" כי בוודאי מדובר בטפחים ולא באמות, וצ"ל: ארבעה – לשון זכר. (כאן המקום לציין, שתשומת לבו של רא"ל פרינץ התמקדה בעניין דומה כבר בשנת תרמ"ט, תוך נסיון לפירוש מחודש בשיטת רש"י בעירובין ע"א, הגורס: שלוש אצבעות, ולא: שלושה טפחים! ראה לעיל, מכתב טז – נ"ג).
- 4 משנה, עירובין פ"ז מ"א.
- 5 עיין בערוך השלחן, חיו"ד, סי' רפ"ז, סעיפים ט' וי', שפתח החייב במזוזה הוא ברוחב ארבעה טפחים, עיי"ש היטב במו"מ של הראשונים.
- 6 על הדפוסים הראשונים של השו"ע עיין בקובץ ר' יוסף קארו, ירושלים תשכ"ט, עמ' פט–קט.
- 7 ורשה תרנ"ט (1898).
- 8 דהיינו לכסות את ההוצאות על ידי מכירת הספרים.

מעלתו אולי יודע מאיש כזה ובודאי הדבר זכות גדול[ה] כי הוא ת"ת דרבים, ורבים, וכן גדולי ישראל, מצפים עליו ואפשר שתגלגל זכות ע"י זכאי כמותו לדבר הזה. אך זאת אפרש לכ"ת שרצוני שלא יציע הדבר לפני הבאראן שליט"א,⁹ כי עליו מוטל[ים] ענינים שונים מכל העולם וע"כ א"א להיות עזרתו רק מעט, וזה אין שוה לי, כי פחות משליש או רביע עכ"פ מערך הוצאות הדפסה הנ"ל אין כדאי לי הדבר לגמרי. ועל צדקת כבודו אבטח שלא ישים אשם עלי על שאני מטריח אותו לדרוש אחר זה.

וד' הטוב יברך את ידידי בכל מילי דמיטב ויצליחהו בכל מעשה ידיו, כחפצו וכחפץ ידידו נצח

ישראל מאיר הכהן מעיר ראדין

האדרעס שלי

מיסטעצקי איישישקי ווילענסקי גובערנע, גאספאדין יזרעל מאיר כהן.

[קבא]

בעזה"י יום י"ג ניסן תרנ"ט לפ"ק¹

אל כבוד הרה"ג המפורסם לשם ותהלה גדול בתורה וי"א יקר ערך מאוד כק"ש מו"ה אלעזר² פרינז נ"י ויזרח שמו הטוב לעד יהי ד' אתו בכל מעשו,³ אחד"ש תורתו

הנה בחדש הש"י גמרתי לבאר השו"ע עד הלכות פסח,⁴ ובו כלול הלכות רשויות ועירובין והלכות ר"ח. ואם כי כמותו מצער הוא אבל איכותו רב הוא בעזה"י שבו יבואר כעת בנקל הלכות עירובין החמורה, אשר עד כה היו רבים נמנעים ללמוד ההלכה זו מפני חומרת הענשים,⁵ ואני שולחו לכת"ר. מחיר הספר הזה הוא שני מרק לא יותר.⁶

9 הוא הברון ר' שמעון זאב רוטשילד. ראה לעיל, מכתב קיח, הערה 5.

1 עש"ק צו (24.3.1899).

2 ראה במכתב הקודם, הערה 2.

3 צ"ל: "מעשיו".

4 מדובר על משנה ברורה חלק ד', אשר הופיע בוורשה ב' באייר תרנ"ח. אם כן, עברה כמעט שנה מזמן הופעתו עד תאריך המכתב דנן.

5 ראה בהקדמת "משנה ברורה" חלק ג' (אם כי ייתכן שצריך לקרוא: הענינים, ולא העונשים — א"ש).

6 במכתב הקודם מספר ה"חפץ חיים" על חיפושיו אחר תורם להדפסת הכרך, כיוון שקשה לכסות את הוצאות ההדפסה ממכירה כבעבר. אך מכאן עולה, שה"חפץ חיים" חזר לשלוח את חיבוריו לציבור הקונים. וראה גם להלן, מכתב קכג, בסופו.